

VRAGEN EN KORTE MEDEDELINGEN

Schubvaren. In De Levende Natuur van augustus 1955 (58 jrg. blz. 155) bespreekt Van der Veer een nieuwe vindplaats van de Steenbreekvaren (*Asplenium trichomanes*) en een variëteit van het Zwartsteeltje (*A. adiantum-nigrum* var. *obtusifolius*) bij de boerderij Buitenlust onder 's Gravensloot bij Woerden. De afdeling Natuurbescherming en Landschap van het Staatsbosbeheer leidde een actie tot het behoud van de twee muurtjes, waarop de varentjes groeien, in. Zij worden echter niet alleen door schoonmaak, maar ook zeer spoedig met instorting bedreigd. Vandaag of morgen neemt een melk- of veehouderauto zijn draai weerkerd of kan een der muurtjes de druk niet weerstaan. Dat zou dan het einde betekenen van een floristische bijzonderheid. Wij waren daarom verheugd te vernemen, dat de heer C. Sipkes voor het Zuid-Hollandsch Landschap op 19 december j.l. een onderzoek instelde. Dat bracht evenwel een verrassing met zich mee. De heer Sipkes trof namelijk op het oostelijk muurtje met de vele Steenbreekvarentjes enkele jonge exemplaren aan van de Schubvaren (*Ceterach officinarum*). Dit varentje is alleen van Zuid-Limburg bekend, waar het hier en daar op muren is gevonden.

Fig. 1. Buitenlust. Westelijk muurtje, groeiplaats Zwartsteeltje.

Foto E. E. van der Voo.

Fig. 2. Buitenlust. Oostelijk muurtje, met Steenbreekvarentjes en, in het midden, Schubvaren. Foto E. E. van der Voo.

Een nieuwe noodkreet om met voortvarendheid thans de muurtjes te redden lijkt ons daarom wel gewenst.

NATUURBESCHERMINGSWACHT
WOERDEN.

Menselijk ingrijpen. In het augustusnummer van De Levende Natuur van 1956 treffen we op blz. 175 een bijdrage aan van Mr. J. W. Keizer over het Aamsveen bij Enschede. Om de betekenis van dit gebied aan te tonen, geeft de schrijver terecht ook een soortenlijst van belangrijke planten en noemt daarbij o.a. Valkruid (*Arnica montana* L.) en Vetblad (*Pinguicula vulgaris* L.).

Nu zijn deze beide nogal spectaculaire soorten door enige leden van de afd. Enschede van de K.N.N.V. in de loop van 1955 uit een ernstig bedreigd, maar misschien toch nog te redden natuurterrein, de Oele Mars bij Losser, naar een tot natuurreservaat te bestemmen gedeelte van het Aamsveen overgebracht. Men probeerde zo het terrein nog belangrijker te maken en de planten van een bijna zekere ondergang in de Oele Mars te redden. Om precies te zijn, moet ik hier bij vermelden, dat me van des-

kundige zijde verzekerd is, dat beide plantesoorten ook voordien in het Aamsveengebied voorkwamen, maar misschien niet, of niet in voldoende mate, in het tot natuurreservaat te bestemmen gedeelte.

Daargelaten, dat ik het met een dergelijk ingrijpen in de floristische samenstelling niet eens ben, waar ik nog op terugkom, had ik het juist gevonden, wanneer dit, bv. in een voetnoot, in het artikel vermeld was.

In het algemeen ben ik geen voorstander van menselijk ingrijpen in de natuur en al helemaal niet in een natuurreservaat of een als zodanig te bestemmen gebied. Wil iemand bv. proeven met planten nemen, laat hij dat dan in een daarvoor bestemd gedeelte of in een botanische tuin doen of anders toch op zijn minst melding van het aanplanten maken, zoals bv. in het geval van een nieuwe rijke groeiplaats van de Zweedse kornoelje (*Cornus suecica* L.) te Jipsing-Boertange, D.L.N. 58 (1955) blz. 203, waar deze plant met succes aangeplant is. Maar ik blijf er tegen, ook al maakt men er melding van en ook al brengt men de plant in een geschikt milieu aan.

Anderen denken hier met evenveel recht anders over, zoals bv. indertijd Meester Bernink, die, overigens tevergeefs, geprobeerd heeft Eenbes (*Paris quadrifolia* L.) en vermoedelijk ook Schedegeelster (*Gagea spathacea* Hayne) naar zijn lievelingsbosje de Achterhof (Singraven) over te brengen.

We bezitten in Twente echter drie Parisbosjes en dan nog enige dergelijke bosjes, waar deze soort bij wijze van spreken nog net niet in staat, ofschoon hij er te verwachten was en eventuele aanplant mogelijk wel zou slagen. In deze bosjes komt dan bv. wel Keverorchis (*Listera ovata* L.) voor. Plantensociologisch gezien kan het ontbreken van Paris daar juist interessant en belangrijk zijn, al is zo'n bosje zuiver floristisch bekeken iets armer.

Plantensociologen en -geografen bewijst men met dergelijke „verrijkingen” geen dienst, daar deze hun onderzoek om een juist beeld van een bepaalde vegetatie te krijgen en van het areaal waar een plant voorkomt, bemoeilijken. Men zie hierover bv. ook: Opmerkingen bij de bosflora van de zuid-veluwezoom van Nico P. H. J. Roorda van Eysinga in *Natura* van 1947, blz. 7—12, waar men, om een van de vele voorbeelden te noemen, op blz. 11 de volgende

passage kan lezen: Op Belmonte groeit het Muskuskruid (*Adoxa moschatellina* L.). Is dit een oude bosplant? Neen, en het is evenmin een oude tuinplant, want een Wagenings florist (!?) heeft de plant daar in recente tijd met veel succes uitgeplant.

Dit wil niet zeggen, dat we de mens als invloedfactor ontkennen of zelfs zouden willen buitensluiten, wat irreëel zou zijn. Bovendien heeft de mens indirect door zijn aanwezigheid, zijn activiteit en zijn ingrijpen in het natuurlandschap vaak meer mogelijkheden geschapen en tot een grotere differentiatie en afwisseling van het oorspronkelijke landschapsbeeld bijgedragen, wat vaker verrijking dan verarming van de flora met zich bracht: D.L.N. 54 (1951) p. 134, 56 (1953) p. 108—115 en 129—135, 58 (1955) p. 93—99, p. 117—124, p. 217—220. Maar we zijn tegen een ondeskundig en dikwijls dilettanterig geëxperimenteer om een bepaald plekje... nog iets „beter” te maken, wat voortspuit uit valse romantiek en vals chauvinisme. Zie vooral ook: V. Westhoff, *Schaakspel met de natuur* (*Natuur en Landschap* 1949, p. 54—62), en Th. Weevers, *Vervalsing der Nederlandse flora* (*Natura* 1946, p. 22—23; dupliek in *Natura* 1946, p. 131—132), waarbij ik me geheel aansluit bij de opvatting van deze beide auteurs en zou willen opmerken, dat bij dit schaakspel speciaal van toepassing is het woord van J. H. Donner: „Wie schaakt moet mat verwachten”.

Overigens zijn we het met de algemene strekking van bovengenoemde bijdrage volkomen eens en wensen de afd. Enschede van de K.N.N.V. natuurlijk succes met haar streven tot het behoud van belangrijke natuurterreinen in Twente, zoals het Aamsveen en de Oele Mars zeker zijn.

R. LUIKEN.

Rectificatie. In het artikel „Austieberg en Hoge Lutte” van R. Luiken in de april-aflevering lezen men op blz. 91, rechter kolom, regel 5 van onderen: **Smele** (*Deschampsia caespitosa*) i.p.v. Bochtige smele (*Deschampsia flexuosa*).

RED.

Europese kanarie. Op 9 februari 1957 hoorde en zag Baron van Lijnden een Europese kanarie in het Van Boetzelaerpark te De Bilt, even rechts voorbij de kleine parkingang aan de Blauwkapelseweg. Dit is een bijzonder vroege waarneming, daar deze vogel in Twente meest-

al ongeveer half april terug is. Bovendien zong hij al druk. Deze waarneming werd door mij op 26 februari bevestigd, toen ik de vogel in de namiddag achter Park Arenberg even te horen kreeg en hem even daarna in het Van Boetzelaerpark mooi te zien en te horen kreeg, op dezelfde plaats als de eerste waarnemer. Nadien werd hij op beide vlak bij elkaar gelegen plekjes geregeld gezien en gehoord, zo bv. door mij in de morgen van 9 maart in de elzen bij het taxuslaantje achter Park Arenberg en door ons beiden in de morgen van 10 maart achter Park Arenberg, waar we toen ook onze eerste **Tjiftjaf** van dit seizoen hoorden. Onafhankelijk van elkaar merkten we op, dat deze Europese kanarie in zijn zang duidelijk dat deel van de vinkeslag nabootste, dat naar toon en timbre het best in zijn „zwirrend” liedje paste. Vlak daarna hoorden en zagen we hem weer mooi op het eerder genoemde plekje in het Van Boetzelaerpark. Enkele waarnemers merkten soms twee individuen op.

Deze waarnemingen sluiten goed aan bij die van 1953, toen ik de Europese kanarie te De Bilt achter Park Arenberg en bij het K.N.M.I., en te Zeist bij het Slot waarnam. Van de tussenliggende jaren zijn er geen waarnemingen bekend.

R. LUIKEN.

Zeer vroege bloei van Fluitekruid. Naar aanleiding van de korte mededeling over vroege bloei van Fluitekruid in De Levende Natuur van maart 1957, wilde ik even opmerken, dat 9 februari voor dit jaar nog niet eens zo heel vroeg was. Ik vond Fluitekruid nl. al op 20 januari in bloei bij de Moerdijkbrug langs de weg. Het toont nog duidelijker aan hoe vroeg alles dit jaar is.

A. AKKERMANS.

Het Konijn als consument van duindoornbessen.

In september en oktober 1955 werden op de Boschplaat (Terschelling) zeer vele oranje gekleurde konijnekeutels aangetroffen, die bij nader onderzoek bessen van de Duindoorn bleken te bevatten. Dikwijls waren de bessen nog geheel gaaf, een enkele maal vertoonde de vruchtwand beschadigingen, doch de zaden waren dan nog aanwezig en geheel intact. De meeste mestbolletjes bevatten 1 tot 3 bessen. Verschillende plaatsen, waar vele uitwerpselen

bijeen lagen, werden naderhand — getuige de sporen in het zand — door vogels bewerkt, misschien door Spreeuwen en wellicht ook door Kramsvogels, die ter plaatse in genoemd jaar talrijk aanwezig waren. De bessen werden door de vogels niet in hun geheel verorberd; het was hun blijkbaar speciaal om de zaden te doen, want oranje stukjes vruchtwand en uiteengepikte mest lagen in het rond verspreid, maar de zaden waren verdwenen. Een enkele plek echter bleef door de vogels onaangeroerd en hier verschenen in het voorjaar 1956 een groot aantal duindoornkiemplanten, waarvan zich enkele in de loop van het jaar verder ontwikkelden. In de herfst van 1956 werden opnieuw duindoornbessen in konijnemest aangetroffen, hoewel niet in zo groten getale als in het jaar daarvoor. Gezien het feit, dat de meeste bessen geheel gaaf het darmkanaal weer verlaten, zullen de Konijnen waarschijnlijk weinig profijt hebben van hun vruchtenmaaltijd. Voor zover mij bekend wordt in de literatuur het Konijn niet genoemd bij de diersoorten die Hippophaë-bessen eten. Wel is bekend de verspreiding door verschillende vogelsoorten (Buchenau, v. Dieren, de Vries, Darmer), terwijl de laatstgenoemde auteur bovendien Vos en Wild zwijgen vermeldt.

Uit het boven beschrevene blijkt echter dat ook het Konijn de bessen nuttigt en zo de zaden althans over kleine afstanden kan verspreiden en dat de verspreiding door vogels secundair kan zijn, d.w.z. kan plaats hebben nadat de bessen reeds het darmkanaal van een ander dier, in casu het Konijn, zijn gepasseerd.

Voor mededelingen van degenen die eenzelfde verschijnsel hebben waargenomen houd ik mij aanbevolen.

Litteratuur:

- G. Darmer, Der Sanddorn als Wild- und Kulturpflanze, 1952.
- J. W. van Dieren, Organogene Dünenbildung, Den Haag 1934.
- V. De Vries, Enkele gegevens over de oecologie van de duindoorn, Dendrol. Jaarboek 1948.

H. D. SCHOTSMAN,
p/a Zoöl. Laboratorium
HAREN (Gr.).